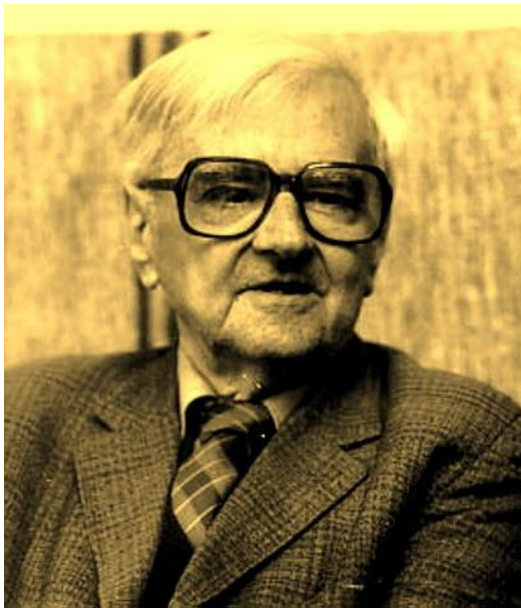

Február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja. Az ünnepi evangéliumban Simeonnal és Annával, két idős emberrel találkozunk. – E havi *Legyezők*ben két ismert költő versét ajánljuk megfontolásra: Weöres Sándor és Áprily Lajos költeményei kapcsán gondolkodunk az öregkor szépségeiről és keresztjeiről.

A két vers elemzését Ladik Jánosné ny. tanárnő írta – köszönet érte.

Weöres Sándor: Öregek

Kodály Zoltán mesternek

Oly árvák ők mind, az öregek.

Az ablakból néha elnézem őket,
hogy vacogó szélben, gallyal hátukon
mint cipekednek hazafelé -
vagy tikkadt nyárban, a tornácon
hogy üldögélnek a napsugárban -

vagy téli estén, kályha mellett
hogyan alusznak jóízűen -
nyújtott tenyérrel a templom előtt
úgy állanak búsan, csüggeteg,
mint hervadt őszi levelek
a sárga porban.

És ha az utcán bottal bandukolnak,
idegenül néz a napsugár is
és oly furcsán mondja minden ember:
"Jó napot, bácsi."

A nyári Nap,
a téli hó,
őszi levél,
tavaszi friss virág
mind azt dalolja az ő fülükbe:
"Élet-katlanban régi étek,
élet-szekéren régi szalma,
élet-gyertyán lefolyt viasz:
téged megettek,
téged leszórtak,
te már elégtél:

mehetsz aludni..."

Olyanok ők,
mint ki utazni készül
és már csomagol.

És néha, hogyha agg kezük
játszik egy szőke gyerekfe-
jen,
tán fáj, ha érzik,
hogy e két kézre,
dolgos kezekre,
áldó kezekre
senkinek sincsen szüksége
többé.

És rabok ők már,
egykedvű, álmos leláncolt
rabok:
hetven nehéz év a békó kar-
jukon,
hetven év bűne, baja, bánata
-
hetven nehéz évtől leláncol-
va várják
egy jóságos kéz,
rettenetes kéz,
ellentmondást nem tűrő kéz
parancsszavát:

"No gyere, tedd le."

Weöres Sándor a Bóbita, Ha a világ rigó lenne című ismert ver-
sesköteteket gyerekeknek írta; e kötetekben azt vallja, hogy a gyere-
kekhez nem lehajolni kell, hanem felemelni őket.

Ez a verse más korosztályról szól, és más hangvételő is: komor
hangulatú ténymegállapítások sora az idős emberek életérzéseiről.

Közvetlen, személyes hangú képekkel indul a vers, de a verssza-
kot záró hasonlat lemondóan szomorú, ezt az érzést a „hervadt őszi”,
„sárga” jelzők még mélyítik.

A költő a továbbiakban még tágítja a képet: a megszemélyesített
napsugár és minden ember idegen, barátságtalan.

Majd kedves természeti képek sora következik, de az évszakok
metaforikus képsorokkal mondják ki a szomorú valóságot: az öregek
feleslegesek, nincs tovább...

*Ezt az életérzést nem szabad hagyni eluralkodni magunkon;
amíg tudunk segíteni, jót tenni, nem vagyunk feleslegesek, „nem ég-
tünk el.”*

A versbeli öregek készülnek a „nagy utazásra”, csomagolnak.

*Vajon mi mit viszünk magunkkal az útra a „csomagban”, ha el-
érkezik az idő?*

A vers eddigi idősíkjai: a jelen és a múlt, de az utolsó két vers-
szakban már felsejlik a jövő: az unoka vagy dédunoka (szőke gyerek

feje). Ez a kedves kép talán még marasztalná őket, csak azért, hogy még fájóbb legyen a szomorú megállapítás: a „dolgos kezekre”, „áldó kezekre”, „senkinek” sincsen szüksége többé.

A „kéz” ráisméltés fokozza a felismerés fájdalmát. Ezután mi következhet a „lelancolt rabok” életében?

A szókép (metafora) komorságát a „baja”, „bánata” mély hangrendű alliteráló felsorolások még sötétebbé festik.

Már csak a verset lezáró utolsó szelídebb parancsszó kínál megoldást: „No gyere, tedd le.”

Ez a megoldás a kínzó bánat, a sötétség feloldása is; egyszerű, kézzelfogható és gyönyörű megfogalmazása annak a hittel teli bizalomnak, amivel a hívő ember éli az életét, hordozza és Istenre bízta terheit.

A vers a szóképek és alakzatok tárháza. A szabálytalan hosszúságú versszakok és sorok a tartalmi mondanivalót erősítik.

A költő nagyon fiatalon írta, és Kodály Zoltánnak ajánlotta, aki később meg is zenésítette a verset.

Áprily Lajos: Kérés az öregséghez

Öregség, bölcs fegyelmezője
vérnek,
taníts meg hogy Csendemhez
csendben érjek.

Ne ingerelj panaszra vagy ha-
ragra,
hangoskodóból halkíts hallga-
tagra.

Ne legyek csacska fecskéhez
hasonló,
ritkán hallassam hangom, mint a
holló.

A közlékenység kútját tömd be
bennem,
karthauzi legyek a cella-
csendben.

Csak bukdácsoló patakok cse-
vegnek,
folyók a torkolatnál csendesed-
nek.

Ments meg zuhatag-szájú embe-
rektől,
könyvekbe plántált szó-
rengetegektől.

Csak gyökeres szót adj. S közel
a véghez
egy pátosztalan, kurta szó elég
lesz,

a túlsó partot látó révülésben
a „Készen vagy?”-ra ezt felelni:
— Készen.

A lexikonok a nagy erdélyi költőt látásmódja, szelíd szomorúsága mi-
att a Nyugat első nagy nemzedékével rokonítják.

Áprily ebben a bölcs meghitt hangulatú költeményben egy kérésort
fogalmaz meg a megszólított, megszemélyesített „öregséghez”.

A verset az utolsó „Csend” szimbóluma szinte keretbe foglalja, és a
„Csendemhez csendben” (érjek) stílusalakzat a mondanivalót is hordozza.

A költő fegyvere a szó, a beszéd, de az öregséghez nem méltó a panasz
és a harag; illik azonban (az alliteráló) „halk”, „hallgatag” hang.

A vers alap gondolatát erősíti a „közlékenység kútja” szép alliterációs
metaforával, majd mélyíti a kérését a „karthauzi legyek” gyönyörű szókép-
pel.

Ebben a metaforában némaságot kér, emlékezve a karthauzi néma ba-
rátra, aki „cella-csendben” élt, írt.

A „bukdácsoló patakok”, „folyók”, „zuhatag-szájú”, „szó-rengeteg”
komplett szóképek ifjúsága vidékét, a kedves erdélyi tájat is felidéznek, de a
költő mély bölcsességéről is tanúskodnak. (Mi se legyünk „zuhatag-szájú”
öreges, mert az ilyen ember nagyon fárasztó!)

Hiteles, komoly, megfontolt beszédre, nyilatkozatra tanít bennünket a
„gyökeres szót”-kérés.

Az utolsó nagy kérdésre – ha „időnk” elérkezik – a költővel együtt kel-
lene mondanunk: a „Készen”-t. (Vagy: Készen vagyok Uram.)

A tartalom és a forma egységét figyelhetjük meg a szóképeket és alak-
zatokat gazdagon tartalmazó jambikus lejtésű versben.

*Ahogy korosodunk, egyre nagyobb felelősséggel kell élnünk, és figyel-
nünk a „túlsó part”fényeit. Ezt a felelősséget az alázathoz és Isten-
közelséghez is vezető, a sok-sok „zaj-szennyezést” tudatosan kerülő maga-
tartás, a csönd keresése is segíthet megtalálni.*